

SHUJAAT KHAN

Laverend tussen folk en klassieke Indiase muziek

Sitarspeler Shujaat Khan maakt deel uit van een lange traditie, een ongebroken lijn van zeven generaties. Inmiddels heeft hij de status bereikt van een der belangrijkste sitarspelers van het moment. Naast zijn optredens in de klassieke traditie, is hij ook werkzaam in andere stijlen. Zo is hij actief in het project Ghazal, samen met de Iraanse violist Kayhan Kalhor. Deze groep heeft inmiddels vier cd's uitgebracht, waarover de kritieken onverdeeld enthousiast zijn. Bijna gelijktijdig met het nieuwe album van Ghazal bracht hij de cd *Hawa Hawa* uit. Een verzameling folksongs, uit zijn geboortestreek Uttar Pradesh.

Tekst: **Luther Zevenbergen**

De familie van Shujaat Khan is in de afgelopen eeuw uitgegroeid tot de meest toonaangevende sitarfamilie in India. Het geluid van de 'Imdadkhani-gharana', de school genoemd naar Shujaats overgrootvader Imdad Khan, is niet alleen te horen in de muziek van Shujaats onlangs overleden vader Vilayat Khan. Ook zijn oom Imrat Khan en diens zonen, met name Irshad Khan, zijn belangrijke namen in de Indiase muziekwereld. Maar ook bij toppers als Budhaditya Mukherjee is duidelijk, waar zij de mosterd hebben gehaald. Iedereen lijkt tegenwoordig wel te willen klinken als Vilayat Khan. Zoals veel Indiase muzikanten werd Shujaat vanaf zeer jonge leeftijd opgeleid. "Het meeste heb ik direct van mijn vader geleerd," zegt hij, "in onze muziek wordt niets opgeschreven, dat is de reden dat de een-op-een interactie met de leraar het belangrijkste is."

Een belangrijk kenmerk van Shujaats muziek is dat hij regelmatig zang in zijn optredens gebruikt. Zelfs als hij klassieke Indiase optredens geeft, wil hij nog wel eens midden

in een raga de sitar, hoe ongebruikelijk ook, tijdelijk ter zijde te leggen voor een stuk zang. Toch is hij niet als zanger geschoold: "Het is meer een natuurlijke expressie. Afgezien daarvan heeft mijn vader mij de meeste composities aangeleerd door middel van zang, zoals in de Indiase klassieke traditie gebruikelijk is."

En nu is daar zijn nieuwe cd *Hawa Hawa*, waarop hij Noord-Indiase volksliedjes uit zijn jeugd zingt. De tabla zet eenvoudige ritmes neer, in cycli van hooguit acht tellen. Shujaat zingt daar overheen in een prettige, donkere stem. Geen lange uithalen vol ornamenten, zoals dat in raga-uitvoeringen gebruikelijk is, maar goed in het gehoor liggende melodieën. De zang wisselt hij af met sitar, een instrument dat in de volksmuziek eigenlijk niet gebruikt wordt, maar zijn lichte stijl van spelen past daar prima in. Je voelt dat deze muziek diep in zijn muzikale beleving is geworteld.

Dat Shujaat Khan zo actief in de weer is met volksliedjes maakt hem wel een buitenbeentje in de familie: "Het is inderdaad een verschil met de andere leden van onze gharana. Het heeft alles te maken met hoe ik opgroeide in

het klein bergdorpje Simla. We hadden geen tv, geen radio. Dus was ons voornaamste vermaak luisteren naar de muzikanten in het dorp. Dat ging vanzelf. Hier heb ik van die volksmuziek leren houden. Maar behalve dat is het ook de basis van de klassieke traditie."

Ook tekstueel wijken de liederen op *Hawa Hawa* af van het gebruikelijk concertrepertoire, waar de teksten vrijwel uitsluitend religieuze thema's hebben: "De nummers die ik zing gaan over allerlei verschillende dingen. Volksliedjes gaan vaak over liefde, het veranderen van de seizoenen, de bergen, rivieren, oogsten en ga zo maar door. Het zijn veel meer conversaties, het is veel meer een kwestie van verhalen vertellen."

Ghazal

Met de groep Ghazal zoekt hij weer een andere richting. Samen met Kayhan Kalhor, de virtuoos op de Iraanse viool kamancheh, slaat hij een brug tussen de Perzische en Indiase muziektraditie. De groep, die haar naam ontleent aan de lyrische islamitische poëzie met dezelfde naam, werd in 1997 opgericht.

Aanvankelijk als een uitstapje van zowel Shujaat Khan als Kayhan Kalhor. De ontwikkeling van Kalhor heeft wel enige overeenkomsten met Khan. Zo begon ook hij op jonge leeftijd met zijn muzieklessen. In Teheran werd hij geschoold in de klassieke Perzische muziek. Maar ook hij legt nu, jaren later, een grote interesse in de volksmuziek van zijn land aan de dag. En dat resulteert in allerlei muziekprojecten. Zo verscheen onlangs de cd *In the mirror of the sky*, waarop Iraans-Koerdische muziek wordt uitgevoerd. Een ander voorbeeld is de cd *Night silence desert*, waarop hij westerse klassieke muziek samenbrengt met Iraanse klassieke en volkstradities.

Toen Khan en Kalhor elkaar op hun tournees in de VS ontmoetten merkten de heren gelijk de overeenkomsten in hun muzikale opvatting op. Ze besloten om wat samen te ondernemen. "De muziek van Kayhan en mij is altijd heel spontaan," zegt Khan, "er wordt niet veel gedacht in dastgah of raga, folk of klassiek. Het zijn meestal gedachtenwisselingen, uitwisseling door middel van onze muziek. Maar meer gaat onze gedachte uit naar spontaniteit en gevoel, we willen het zo ongevoerd houden als maar mogelijk is."

Aanvankelijk was het dus bedoeld als uitstapje, met als eindproduct de cd *Lost songs of the silk road*, maar het resultaat was zo goed, dat er al een jaar later een opvolger verscheen. *As night falls on the silk road* werd door de pers binnengehaald als een klassieker in de wereldmuziek. Sindsdien is Ghazal een groep die regelmatig toert en met nieuw werk op de proppen komt.

Dan komt toch de vraag bovendrijven hoe die twee tradities in elkaar gepast worden, want de combinatie klinkt heel natuurlijk. Khan: "Als Kayhan en ik beginnen met spelen, dan is er nog geen structuur. We gaan uit van een melodie of patroon, en gebruiken alleen bepaalde noten gedurende het stuk. We gaan ook veel uit van sfeer of stemming. Als de stemming een bepaalde verandering van noten wenst, dan gebruiken we dat. Dat kan in een traditioneel Indiaas concert natuurlijk niet. Om een ander voorbeeld te geven: westerse klassieke muziek en sitar gaan veel slechter samen. Als ik met een symfonieorkest speel, krijg ik een solo-gedeelte en dat is het dan. Wat wij doen is totaal anders, want ik weet dat Kayhan een 'open mind' heeft. Hij is bereid om weg te gaan van zijn traditie en de wegen te zoeken die ik bewandel. Ik heb met andere mensen gewerkt en dan werkte dat niet, maar met Kayhan wel."

Als ik Shujaat Khan spreek is hij net terug in India na een lange tournee met Ghazal door Europa en de Verenigde Staten. Binnenkort staat promotie van *Hawa Hawa* op het programma. Al deze bezigheden lijken de klassieke kant een beetje naar de achtergrond te drukken, maar hij verzekert mij dat dit gewoon doorgaat en dat hij vermoedelijk volgend jaar ook weer in die hoedanigheid op de westerse podia te zien zal zijn.

PERSIAN & INDIAN
IMPROVISATIONS
KAYHAN KALHOR & SHUJAAT HUSAIN KHAN
featuring SWAPAN CHAUDHURI

GHAZAL

AS NIGHT FALLS ON THE SILK ROAD

Een recensie van de cd *In the mirror of the sky* staat verderop in dit nummer.

Selectieve discografie:

Ghazal:
Rain (ECM 2003)
As Night Falls On The Silk Road (Shanachie 1998)

Shujaat Khan:
Hawa Hawa (World Village 2003)
Legacy (UCLA Ethnomusicology Publications 2000)

SHUJAAT KHAN
SITAR
TEJENDRA NARAYAN MAJUMDAR
SAROD
SAMAR SAHA – TABLA
RAGA LALIT

